

DE SOLER I PALET A L'ASSEMBLEA DE LA UNIÓ CATALANISTA

Xavier Marcet i Gisbert

Transcripció de la conferència feta per Xavier Marcet als Amics de les Arts de Terrassa el 23 de març de 1993 en el marc d'un cicle dedicat al Centenari de les Bases de Manresa.

Voldria presentar-vos unes reflexions al voltant del tema del catalanisme a Terrassa i, més concretament, dels orígens del catalanisme a Terrassa. Aquest tema, que jo mateix vaig tractar arran del meu estudi sobre el salisme, ha merescut, sortosament, l'interès d'altres investigadors.

La qüestió inicial que em vaig plantejar a l'hora de presentar aquesta conferència és la següent: per què el catalanisme polític va fracassar a Terrassa? o, dit d'una altra manera, per què en el moment en què neix el catalanisme polític a Catalunya, a Terrassa no té l'arrelament i la força que té en d'altres ciutats? D'aquesta manera, doncs, aquestes qüestions seran l'eix vertebrador de la meua conferència. Abans, però, m'agradaria fer un ràpid repàs a alguns estudis d'altres historiadors sobre aquest mateix tema.

Hi ha hagut bàsicament tres fonts d'investigació sobre el catalanisme terrassenc. Una d'elles és el llibre, força breu, de Baltasar Ragon, publicat l'any 1925, titulat *El catalanisme a Terrassa*. D'entre les obres d'aquest historiador, jo crec que aquesta mereix una especial atenció, sobretot pel fet d'estar molt ben escrita. Aquest estudi, com la majoria dels d'en Ragon, és força senzill, però no només és molt interessant per la informació que conté, sinó pel fet que aquesta està organitzada amb gran coherència. Com en tots els estudis d'en Ragon, en aquest tampoc no hi ha cap interpretació ni aparell crític.

L'altre llibre és *El procés del catalanisme a Terrassa*, de Salvador Utset. Utset havia estat una persona directament vinculada a Alfons Sala, concretament a la seva secretaria particular durant uns quants anys. Cal assenyalar que Utset va ser un salista tota la seva vida. En el seu estudi el que fa és explicar el perquè Sala era un bon català, des del seu punt de vista, malgrat no ser catalanista. A partir d'aquí aporta una visió molt personal, tot i que no deixa de ser alhora molt interessant, segons el meu parer, sobre tot el que ha estat el catalanisme a Terrassa. Aquest llibre es va publicar l'any setanta.

La tercera persona que des d'un punt de vista més actual i acadèmic ha estudiat el tema és Jordi Garreta. Garreta hi ha dedicat dos articles, que crec que són molt interessants; l'un publicat a la revista *Terme* i l'altre publicat a *L'Avenç*. A l'hora de valorar aquest tema, en Jordi Garreta i jo -que hem col·laborat junts en aquest sentit- hem coincidit en afirmar que l'anorreament del catalanisme polític local s'explica en base a la força, és a dir, l'hegemonia política que va adquirir el salisme entre 1892 i 1922, especialment, a la nostra ciutat. Aquest fet propicià que el catalanisme a Terrassa, a l'inrevés que en d'altres ciutats, quedés relegat moltes vegades a una activitat purament cultural.

Això, vist des d'avui dia, té tot un seguit de connotacions, però cal tenir present que, vist des de la perspectiva d'aquell temps, en tenia totes unes altres. Per treure'n l'entrellat cal que anem a veure tot seguit quins van ser els esdeveniments que van tenir lloc a Terrassa durant aquests anys.

El catalanisme, en els anys vuitanta del segle passat, va estar dividit entre aquells que consideraven que el catalanisme havia de tenir una derivació política i aquells que consideraven que havia de cenyir-se estrictament a una mena de missió cultural. Això va anar evolucionant de diverses formes però, de fet, aquesta actitud culturalista del

catalanisme terrassenc no és una cosa gens estranya. A partir de Solidaritat Catalana serà una cosa absolutament atípica, però, repeteixo, fins llavors no era un fenomen tan rar.

Hi ha una persona que és decisiva en l'estudi del catalanisme a Terrassa; en Josep Soler i Palet. Soler i Palet és sens dubte un dels grans intel·lectuals que ha tingut aquesta ciutat i, d'entre els seus mèrits com a historiador, cal atribuir-li la renovació de la nostra història local. Al costat d'altra gent que explicava històries absolutament mítiques sobre els cavallers d'Ègara i de com aquests resistien la flama catalana en un Vallparadís voltat de moros, ell deixa aquests mites de banda i comença a explicar una història basada en els documents, una història rigorosa. Certament, Soler i Palet és el nostre gran modernitzador de la història local i, en aquest sentit, jo crec que és una persona a la qual sempre li haurem de retre, tots els historiadors de la ciutat, molta gratitud.

Tot i així, Soler i Palet va ser un intel·lectual català, no només terrassenc. Amb això vull dir que ell va tenir una gran projecció més enllà de l'àmbit de la nostra ciutat, especialment des de 1896, any en què va marxar a Barcelona, tot i que sempre va mantenir la seva vinculació amb Terrassa. Aquest fet va afavorir que s'inserís en el marc de la intel·lectualitat barcelonina, la qual, segons ell, en aquells anys volia dir la intel·lectualitat catalana. Jo crec que Soler i Palet fou l'impulsor, juntament amb Joan Baptista Galí, Josep Arch i Jaume Ballbè, dels grups catalanistes a Terrassa. Em refereixo al Centre Català, creat l'any 1886, i a l'Agrupació Regionalista, fundada posteriorment, l'any 1890. Eren gent, a grans trets, que havien viscut l'impacte d'una personalitat política molt forta: Valentí Almirall. Ells eren almirallians de cap a peus. De fet, ser catalanista en aquells anys volia dir ser fonamentalment almirallià.

Jo crec que una de les coses que tenim pendents és un estudi del Soler i Palet polític. Soler i Palet ha estat una figura molt reivindicada en aquesta ciutat des del punt de vista de la història. Maria Coll ha fet un estudi excel·lent de la seva producció, però els articles polítics de Soler i Palet estan encara per estudiar. Alguna cosa voldria avançar avui. El Soler i Palet que escriu de política i que intenta teoritzar sobre el catalanisme té un evangeli -en minúscula-, que és *Lo catalanisme* de Valentí Almirall. Val a dir que, de fet, en aquells anys, de catecisme sobre catalanisme no n'hi havia cap altre.

No voldria entretenir-me massa en una cosa que ha estat ben explicada, com és l'evolució organitzativa del catalanisme terrassenc d'aquells anys, però sí que crec necessari fer-ne un sumari per tal d'ajudar a entrar en el context d'aquests anys. El catalanisme a Terrassa s'inaugurà amb la fundació del Centre Català, i el primer fruit que donarà serà la publicació d'un butlletí el mateix any de la fundació de l'entitat, és a dir, l'any 1886. El 1890 es fundà l'Agrupació Regionalista¹ i, per les dimensions, fàcilment veureu quina és la personalitat i l'entitat que tenia. El 1891, segons les seves pròpies dades, tenien 92 socis. L'any següent, el 1892, abans de les Bases de Manresa, en tenien 44. Però després de les Bases de Manresa van quedar-se amb només 9 socis.² Això vol dir que el que pot semblar un impuls a nivell del catalanisme general, en el cas de Terrassa va ser just de signe contrari.

Això va vinculat també a un altre tema que no podem oblidar: una polèmica local que enfronta bàsicament Josep Ventalló i Vintró, d'una banda, amb sectors de la política catalanista -que són els mateixos sectors que després constituïren el salisme- de l'altra. És una dada curiosa.

Soler i Palet i Jaume Ballbè, un enginyer local, junt amb Joan Baptista Galí, assumeixen la responsabilitat d'haver d'explicar què és el catalanisme, en un moment en què això encara sona a exòtic. Aquesta activitat didàctica tindrà com a plataforma les pàgines d'un diari que apareix el 1889, *El Tarrasense*, i que pretén ser l'alternativa no política a la *Revista Tarrasense*, la qual està en una situació de pas entre el liberalisme dinàstic i el republicanisme centralista. En *El Tarrasense* hi conflueixen bàsicament la personalitat dels del Grup Catalanista i la de Josep Ventalló i Vintró, col·laboradors habituals d'aquesta publicació. En *El Tarrasense* i també en el *Butlletí de la Cambra de Comerç* -en major grau en el primer-, és on Soler i Palet entrà en polèmica a l'hora de donar la seva visió personal sobre el catalanisme. La discutí amb un home que jo crec que també caldria haver-li donat més importància, un republicà anomenat Magí Rodó, una de les persones que tenien més vocació publicista, per dir-ho d'alguna manera, en aquells anys.

Hi ha una polèmica llarguíssima entre el diari *El Tarrasense* i la *Revista Tarrasense* que comprèn dotze extensos articles de Josep Soler i Palet, per una banda, contestant les crítiques que Magí Rodó feia des de l'altra, a la *Revista Tarrasense*. Magí Rodó els venia a dir que això del catalanisme era bàsicament un trencament de la idea d'Espanya i ho argumentava dient que el catalanisme era una posició egoista que no portava enlloc, i hi afegia que, a més, era impracticable perquè, de fet, acabaria portant a la ruïna econòmica i moral de Catalunya. També acusava els catalanistes de voler monopolitzar l'amor a Catalunya. Entre els embats de la polèmica, Rodó formula sovint preguntes a Soler i Palet, com per exemple, quina diferència hi ha entre un catalanista i el que ell anomena un català «a seques». A partir d'aquí, Soler i Palet li contesta amb dotze articles. No crec que sigui convenient donar compte de tots ells d'una manera exhaustiva, però sí que pot ser interessant fer-ne cinc cèntims per tal de poder-nos fer una idea de la concepció que Soler i Palet tenia del catalanisme. De passada, aprofito l'ocasió per assenyalar que valdria la pena que algú s'entretingués a fer un estudi comparatiu dels articles sobre el catalanisme de Soler i Palet i d'altra gent. Sens dubte, un estudi d'aquest tipus ens ajudaria a conèixer millor el discurs polític catalanista d'aquells anys.

En primer lloc, el que ell fa, bàsicament, és un repàs per la història del catalanisme, seguint les línies més clàssiques del gènere. Soler i Palet, com a historiador que és, comença explicant la història literària i la història política. Ben aviat, però, utilitza el llibre de Valentí Almirall, *Lo Catalanisme*, per rebatre el seguit d'acusacions que s'imputen al catalanisme. Curiosament, es desmarca de seguida de Narcís Roca i Ferreres que, per dir-ho d'alguna manera, era el pare de l'independentisme català a nivell teòric, qualificat de radical i de suïcida. El que Soler i Palet defensa és un catalanisme que ell anomena Regionalisme Catalanista, és a dir, segons ell, l'Estat s'ha d'estructurar en regions, i aquestes regions s'han de poder governar elles mateixes, mentre que el que ha de fer l'Estat central és

tractar només els problemes internacionals i interregionals. D'entre el garbuix de noms que hi havia en aquells moments -val a dir que ningú no sabia què volia dir catalanisme, particularisme, regionalisme, i encara sort que el mot nacionalisme encara no havia aparegut en el discurs polític catalanista-, Soler i Palet opta pel nom de regionalisme. Explica moltes coses, posa exemples de l'exterior, de com funcionen Austria, Hongria, Bèlgica i Alemanya i intenta diferenciar el que són els catalans «a seques» -que serien els catalans passius- i els catalanistes -que vindrien a ser els catalans actius, és a dir, els que treballen per enaltir Catalunya.

No podem passar per alt un altre tema que també hi apareix i que jo crec que és una de les coses més interessants, sobretot per la manera com es formula. Soler i Palet, deu anys abans que tothom se n'ompli la boca, diu que el catalanisme és un regeneracionisme. El seu convenciment pel que fa a aquest postulat es tradueix en la insistència que mostra envers aquest tema. El seu és un regeneracionisme que està per sobre dels partits i que ha de ser capaç d'englobar idees polítiques molt diferents. En aquest sentit, és una de les peces que tingué més pes en aquest trenca-closques en què es convertí el catalanisme terrassenc. Aquest origen tan almirallà de Soler i Palet va marcar tot un seguit de gent -com Baptista Galí d'entre altres. Aquests seran precisament els pares del catalanisme terrassenc i els que li donaran aquest peculiar tarannà, joc vinculat a la dinàmica general del catalanisme barceloní.

En tot cas, i a part d'aquestes idees, hem de resumir dient que, efectivament, els catalanistes terrassencs d'aquells anys no se'n van sortir a l'hora de fer un nucli potent a la ciutat, un nucli que políticament significués alguna cosa, no només en la política local, sinó en la seva voluntat d'incidir en la projecció de la ciutat bàsicament a través de la seva representació política en la Diputació i en les Corts.

Jo crec que cal tenir present un element clau a l'hora de determinar quins foren els factors que van contribuir al fracàs del catalanisme terrassenc: el fet que aquest no va comptar amb el suport dels industrials de la ciutat. Inicialment això no era estrany, ja que, en general, els primers en donar suport als catalanistes locals no eren els industrials. A Terrassa, però, aquest fenomen no es va donar ni quan aquest era molt freqüent a la Catalunya urbana. De fet, aquesta preocupació per atreure els industrials terrassencs la trobem des dels inicis de l'activitat catalanista, tal i com ha explicat en Jordi Garreta.

Us llegeixo un fragment d'un article de Jaume Ballbè en el qual s'hi recull aquesta mateixa reflexió: «La classe industrial, aquesta agrupació que dona vida a la nostra ciutat, la que l'ha aixecada al nivell que avui es troba, fent-la marxar pel camí del progrés, aquesta classe és la que més interessa en la protecció i avenç de les idees catalanistes, de les reivindicacions catalanistes és la que amb més indiferència i amb més revulsió es mira al catalanisme».

Però, què hi deien els industrials? Probablement tots vosaltres ho haureu encertat; que tot això està molt bé, però ells han de vendre a Castella i a Andalusia. Què responien els catalanistes? Ells afirmaven que amb unes lleis pròpies i uns impostos propis la indústria catalana seria tant puixant que podria competir amb qualsevol indústria europea i que, per tant, no haurien de patir per la manca de mercats. No

Seu de l'Agrupació a la Plaça Mn. Cinto Verdaguer. (Foto Paulina Pi de la Serra, Arxiu Tobella)

van sortir d'aquí, i penso que, encara avui, no estem gaire més enllà.

El catalanisme que defensava en aquest cas Jaume Ballbè i el grup de Terrassa insistia en la seva diferenciació respecte el separatisme: «*Ho confoneu tot, catalanisme no és separatisme. Catalanisme, -deien- és integritat espanyola*». Des d'un altre punt de vista, des de l'autonomia, formulaven la idea que el catalanisme no era altra cosa que una pàtria dins d'una altra pàtria. Tot i així no els van convèncer.

A finals de la dècada dels vuitanta, Terrassa tenia plantejat un gravíssim problema de representació política. L'empenta liberal, molt moderada, monàrquica des de sempre, i que havia estat impulsada pels homes del Sexenni -bàsicament els homes que estaven al voltant de Jaume Vallhonrat, o els homes com Jacint Bosch, que funden el Banc de Terrassa-, a finals dels anys vuitanta periclitaven com a generació.

El 1891 aquesta situació va arribar al que ells van considerar que era el «colmo». Es va nomenar el Sr. Joan Barata alcalde de Terrassa per real ordre -com es feia encara llavors-, i hi va renunciar perquè no li interessava. Però el van arribar a marejar tant que, finalment, l'home va acabar posant denúncies per qüestions particulars contra l'Ajuntament per evidenciar que ell no volia ser alcalde de Terrassa. Els qui, darrera d'ell, havien d'haver ocupat el càrrec, s'anaven posant malalts -a voltes de veres, d'altres, fictíciament- i Terrassa va passar aproximadament sis mesos sense alcalde, fet que creà una sensació de desgovern a la ciutat. A aquesta sensació de desgovern cal vincular-hi un altre fet: la manca de representació terrassenca a les Corts.³ Bosch i Labrús es va presentar el 1891 per dos districtes electorals a la vegada, per Girona i per Terrassa, i va obtenir la representació per ambdós districtes. A l'hora de triar es va decidir per Girona, de manera que Terrassa es va quedar sense ni alcalde ni diputat a Corts.

En aquells mateixos anys vuitanta i noranta hi havia una gran competència entre les ciutats industrials catalanes. Si aquestes no estaven ben governades i representades perdien passades pel que feia al procés de modernització econòmica. Era també el moment en què s'estaven començant a repartir serveis per diferents ciutats i a crear les xarxes de comunicació. En aquest context de competitivitat Terrassa queda desamparada, i des d'una plataforma com *El Tarrasense* aquest fet serà constantment denunciat.

Fins l'any 1888 no apareixerà una nova figura capaç de prendre les regnes en el panorama polític de Terrassa: Alfons Sala. Sala, nascut en el si d'una bona família, era encara un jove advocat quan va iniciar la seva carrera com a polític. Es va presentar per la Diputació provincial i, per tal de pal·liar el sentiment generalitzat de desgovern de la ciutat, arribà a crear un consell polític. Aquest nucli polític, que primer va comptar amb un suport molt heterogeni, seguit d'un període marcat pel caciquisme, acabarà controlant directament la ciutat durant trenta anys, tot i que la seva herència es va fer sentir durant setanta o vuitanta anys.

Però tornem allà on érem. L'any 1893 Sala no ha dominat encara el districte i, per tant, el catalanisme o el grup

catalanista que li dóna suport era una cosa que a ell li anava molt bé. Cal pensar que, en aquells anys, Sala no capitallitzava encara el poder polític terrassenc -tal com succeirà al final de la seva carrera política. D'aquí que el 1893 no vagi obtenir suficients vots en el districte de Terrassa. Tot i guanyar a Terrassa ciutat, perd a pobles com Ullastrell -que era feudo seu-, Sant Pere -que encara no està unit a Terrassa-, Castellbisbal -que també era feudo seu-, Rubí i Viladecavalls. El resultat d'aquests comicis evidencien un fet prou clar: Sala encara no ha consolidat una xarxa de delegacions al districte. Però ben aviat ho farà.

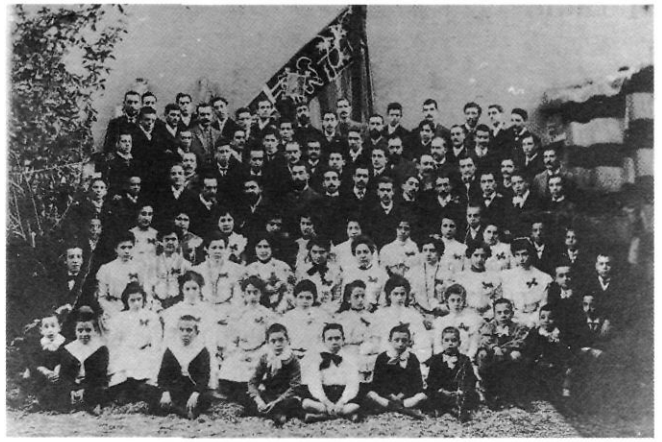
Els qui donen suport a la candidatura de Sala i els mateixos catalanistes trobaran una plataforma comú en un nou òrgan d'expressió: *Egara*. L'aparició d'aquest nou diari coincidí amb la crisi interna d'*El Tarrasense*, aquell periòdic local del qual parlàvem fa un moment. Els col·laboradors d'*El Tarrasense* es dividiren en dos grups; l'un, encapçalat per Josep Ventalló i Vintró,⁴ i l'altre, liderat per Soler i Palet, junt amb Miquel Utset -editor del diari. Aquest darrer grup donà suport a Sala i, juntament amb gent molt diversa -industrials, membres de la Cambra de Comerç, etc.- coincidiren a *Egara*. *Egara* serà, de fet, des d'aquell moment, el portaveu d'aquest salisme que s'anirà configurant i d'aquest catalanisme que tindrà molt poca activitat en els anys noranta, concretament, fins el 1898.

Quan Sala es presentà a les eleccions va rebre sempre el suport, ni que sigui testimonial, del grup catalanista. I perquè el va rebre? Atensem-nos a l'any 1893: en primer lloc, perquè és de Terrassa, fet no gaire habitual entre els diputats a Corts; en segon lloc, pel seu prestigi guanyat a la Diputació, segons el parer dels catalanistes; i, en tercer lloc, «*por representar la unión de las clases sociales*». Sala acabà tenint una imatge d'home d'extrema dreta, d'home vinculat a la patronal i d'home profundament anticatalanista. Aquesta fama se la guanyà a pols en un moment precís de la seva vida política, sigui certa o no. Però bé, deixem de banda aquestes valoracions. El fet és que Sala, el 1893, es presenta com un home capaç de pactar amb els catalanistes, un home que rep tota l'herència dinàstica -via Ignasi Amat, el seu sogre-, que enllaça amb tot el grup del Sexenni, i que és alhora un home capaç de representar el consens social.

Per tal de poder entendre tot aquest entramat polític crec que ara caldria reprendre el fil de la trajectòria de Soler i Palet. Aquest terrassenc jugà a nivell local la carta historicista -recurs utilitzat per tots els nacionalismes- i és sens dubte l'home més preparat en aquest sentit. D'aquí que Soler i Palet sigui el secretari de les Bases de Manresa. Però dins el marc general de la polèmica generada arran del catalanisme, la figura de Soler i Palet hi tingué certa transcendència. Fins l'any 1894-1895 juga a la carta política, i per això escriu un article titulat «*El que fem i el que hauríem de fer*», en el qual diu que ja n'hi ha prou de tanta literatura i de tanta tertúlia i que cal dedicar-se a la política. Això el situa en el debat general del catalanisme, on combregarà amb el sector més evolucionista, la facció més compromesa políticament del catalanisme i que no tindrà cap mena d'èxit fins pràcticament el 1901. Soler i Palet escriu en contra dels criteris apoliticistes, bàsicament de la Lliga de Catalunya, entitat que estava dins la Unió Catalanista i, sobretot, en contra d'un home: Angel Guimerà.

Fundadors de la coral de l'Agrupació Regionalista de Terrassa, després del 1907. (Foto M. Roser i Francesca Vancells, Arxiu Tobella)

Coral de l'Agrupació Regionalista de Terrassa, 1904. (Foto Jordi Pi de la Serra, Arxiu Tobella)

Llegeixo la invectiva de Soler i Palet: «*Ha arribat lo dia de posar en planta lo pràctic, deixem-nos de vetllades literàries i musicals, de tecs parlamentaris i de la poesia amb versos i sense versos, tot passant lo temps d'aquesta manera s'apaguen les ardors de l'entusiasme, es malmet la joventut de les idees com se perd la joventut i la constància, deixant passar les ocasions oportunes de donar algun pas avant d'importància per a la causa i desprestigi en l'amor pràctic, lo desinterès, el sacrifici i el treball que involucra la persecució dels nostres ideals*».

Soler i Palet va publicar aquest text en el diari *Lo Catalanisme*, el segon diari més important pel que feia a les idees catalanistes que es publicava a Catalunya, editat a Sabadell.

A l'Assemblea de Reus, que és la segona assemblea que va celebrar la Unió Catalanista, després d'aprovar les Bases de Manresa, van decidir que calia participar políticament. Això volia dir que el catalanisme s'havia de presentar com a opció política a les eleccions. El 1893 Soler i Palet, juntament amb Josep Arch -un industrial fonamental per aquest primer catalanisme a Terrassa-, van presentar una candidatura amb conservadors com Giralt i Serra, una personalitat important en el foment de la indústria local, o Ramon Cortès, també conservador, posteriorment alcalde de la ciutat i President de l'Institut Industrial, Joan Castella, liberal, un home popular i vinculat al somatent. L'experiència política de Soler i Palet a l'ajuntament fou curta i poc significativa. Va ser regidor del 1893 al 1895 i va portar la tinència d'alcaldia de foment.

Soler i Palet després va marxar a Barcelona, va exercir com a arqueòleg i historiador, i va participar sempre amb articles en la premsa barcelonina i terrassenca. Les dues persones que van recollir aquest lideratge van ser Josep Arch i J. Baptista Galí, una persona vinculada a l'administració de la Mina, que havia estat president del Casino Tarrasense i organitzador a Terrassa de les conferències de Sant Vicenç de Paüls.

El mateix any que Josep Soler i Palet deixa Terrassa, Alfons Sala va revalidar per aclaparadora majoria la seva acta com a diputat per segona vegada, en el moment en què el salisme comença a assentar les seves bases. En aquells anys va aparèixer en la política local una discrepància molt

força deguda a criteris personalistes. Josep Ventalló i Vintró, home de forta personalitat, va ser nomenat alcalde per real ordre i va estar a l'alcaldia del 1895 al 1896. En aquells moments, per tal de ser alcalde, no només calia ser conservador sinó que, a més, calia ser de l'ala que dins del partit conservador ostentava el poder. Ventalló, que aleshores era romerista, ho va aconseguir, i va començar a tenir conflictes amb el sector que s'anava consolidant al voltant de Sala, sense trencar directament amb Sala, i va tenir també molts problemes amb el diari *Egara*, especialment amb els catalanistes. Els articles que es dediquen des de *Comarca* -que acull la defensa de Josep Ventalló i Vintró- i *Egara* són duríssims. La premsa local en aquells anys vehiculava tot un seguit d'actituds que si per alguna cosa es caracteritzaven era per un odi prou manifest -en aquest camp de batalla que ells anomenaven la política menuda i la política de campanar-, tot i que sovint és camuflat pel to desenfadat, tot rient-se d'ells mateixos. Això es va perllongar fins ben entrat el segle XX i, de fet, la incorporació del sector de Ventalló al salisme és més tardana que la de qualsevol altre sector polític de la ciutat, exceptuant els republicans, que seran els seus adversaris naturals.

En els anys noranta, el catalanisme terrassenc és pràcticament un desert. A partir de 1893-1894 hi ha poques activitats i moltes d'elles es redueixen bàsicament a portar corals forànies com l'Orfeò Català, d'entre altres activitats culturals similars.

Dins del marc de la crisi general que afectà l'Estat espanyol a finals de segle XIX, el catalanisme terrassenc tindrà altre cop la possibilitat de revitalitzar-se gràcies a la celebració d'un míting a la ciutat, celebració de la qual parlarem més endavant. El 1899, doncs, el catalanisme va tornar a prendre cos polític a la ciutat. Val a dir que en el conjunt de Catalunya, el catalanisme, políticament, comença a tenir força quan pot jugar la carta regeneracionista. El sistema de la restauració està totalment desacreditat, és vist com un sistema podrit, sense cap credibilitat democràtica, corrupte i que fa anar enrera el país. D'aquesta manera, el regeneracionisme esdevé també per essència l'opció política que qüestiona la restauració i a la qual s'hi enfronta directament. Els catalanistes reivindiquen el dret de poder-se governar de Catalunya estant, tot i

que no sigui un govern democràtic, consideren que el que cal instaurar és un govern de tot un altre signe. Ells aposten per un sistema de govern que es basi en un sistema gremial, amb una estructura corporativa. A més, reclamen el dret que Catalunya tingui jutges catalans, polítics catalans, etc.

Aquest regeneracionisme, a Terrassa, també estarà en mans de Sala. El 1899 Sala organitza un míting amb en Santiago Alba, el capdavanter del regeneracionisme, junt amb en Joaquim Costa. Aquest míting reunirà els seguidors de la política regeneracionista a Espanya. Si Sala capitalitzava el terrassenquisme i alhora es feia seva la bandera del regeneracionisme, què els quedava als catalanistes terrassencs? Purament portar corals. I això, tanmateix, fou el que s'esdevingué. D'aquí que fins que no es produí la ruptura entre el catalanisme i el salisme, el catalanisme no es dedicà de totes totes a la política.

Vet aquí, doncs, el resum de com va anar tot plegat. Per acabar-ho d'il·lustrar us llegiré el que digueren els catalanistes en el moment en què el 1899 Sala va guanyar novament les eleccions. Sala deia cada vegada que no es tornaria a presentar més, però després de fer-se pregar molt, la seva candidatura sempre tornava a aparèixer. Llegeixo doncs el que digueren els catalanistes: «*Afortunadament el nostre districte és una honrosa distinció en aquest general podrimaner*» -tot fent referència a les maniobres i trampes electorals- «no perquè a la mala pesta de la política no hi haguí fet de les seves i no estigui amatent de tornar-se a fer, sinó perquè hem trobat l'home que necessitàvem. Efectivament, des de fa sis anys Alfons Sala és el nostre representant i la seva intel·ligència, la seva activitat i fins i tot els seus cabals han estat sempre a la disposició del districte de Terrassa i del primer que se li ha presentat demanant-li ajuda en contra d'una injustícia, tant si fos amic o enemic, puix que Alfons Sala no ha pensat sinó que era el seu representant, això ha fet d'ell, com diu molt bé un manifest signat pel comitè electoral en el qual figuren electors, conservadors, ... barrejades al costat d'algun republicà independent, d'algun antic demòcrata, o d'un carlí, els quals per gratitud i patriotisme, i fins i tot per egoisme, saben votar el senyor Sala».

A partir d'aquí comencen a proclamar que Terrassa és un districte excepcional, és a dir, que tot el que està fent el catalanisme a Catalunya està molt bé, però que a Terrassa no hi fa falta perquè hi ha el senyor Sala, que no és un cacic ni tampoc està podrit. I en aquest punt m'atreveria a afirmar que la fama de treballador que es va guanyar Sala la tenia ben guanyada, sobretot si tenim en compte el que feien altres diputats a Corts en aquells anys. Cal reconèixer que Sala era un home que, certament, va tenir una gran activitat durant aquells anys, sobretot a Madrid. Jo crec que Sala va obrir una línia d'actuació, pionera entre els industrials terrassencs, de saber com moure's per Madrid, i que, sobretot en la postguerra, Badrines, Garcia Barragan, etc., van mantenir amb d'altres persones però seguint aquest mateix estil. El meu parer és que aquest és un element que va ser capaç de donar continuïtat al salisme més enllà de ser una forma de governar la ciutat, donat que el seu abast va més enllà de la pròpia personalitat d'en Sala.

En resum, si tenim present que el catalanisme terrassenc va moure's sempre entre el terrassenquisme de Sala i el seu regeneracionisme, i a més, va anar acompanyat per excel·lents agents culturals com Francesc Pi de la Serra,

Joaquim Vancells o Pere Vives, entendrem perquè el catalanisme va ser a Terrassa una realitat cultural, fonamentalment, fins l'any 1917. La Solidaritat Catalana, representada per l'Amadeu Hurtado, va ser un parèntesi, una excepció que no va canviar res i que jo crec que en aquests moments comença a demostrar que el que va passar a Terrassa s'esdevingué també a altres llocs de Catalunya. La Solidaritat Catalana va ser un gran moviment unitari però, malgrat tot, efímer.

Aquesta poca empenta del catalanisme terrassenc, però, és una cosa excepcional o també es donà a altres ciutats catalanes? Quines eren, si més no, les ciutats de Catalunya on el catalanisme hi jugava un paper rellevant? Bàsicament Barcelona, Sabadell, Olot, Vilafranca, Reus i Vic -aquesta última fou el bressol del vigatanisme, amb tot el que comporta de catalanisme tradicionalista-, i amb menor incidència Manresa i Lleida.

Què està succeint a la Unió Catalanista al tombant de segle? La Unió Catalanista era l'agrupació d'agrupacions de totes les entitats catalanistes de Catalunya. Hi havia dos grups interns, aglutinats al voltant de dos diaris; el grup vinculat a *La Renaixença* i el vinculat a *La Veu de Catalunya*. El grup de *La Renaixença* era el que mantenia una postura tradicional, abstencionista, que creia que la seva missió havia de ser cultural i, en tot cas, quan fessin política, seria una política del tot o res, o blanc o negre. S'erigiren com a defensors d'aquesta política Folguera i Duran, president de la Unió Catalanista, i el futur president, Martí Julià. Ambdós controlaven l'aparell de la Unió Catalanista. Els altres eren els homes de la Lliga que, a la llarga, acabaran sent les figures destacades del catalanisme dels anys següents. D'entre aquests destaquen els anomenats «evolutius», és a dir, Prat de la Riba, Cambó, Muntaner, Sallarès i Pla -vinculat al Foment del Treball nacional. Aquests van defensar la participació política i van creure, junt amb Duran i Bas, que seria possible que el general Polavieja intentés regenerar la política espanyola i creien que una de les maneres d'aconseguir-ho seria donant confiança a la burgesia catalana, fet que propiciaria una autonomia a Catalunya.

Les picabaralles entre els dos grups de la Unió Catalanista no van trigar a aparèixer. La cosa va anar de mal borràs quan Folguera i Duran va prohibir a Cambó de parlar en un míting a Lleida. Llavors l'enfrontament arribà als insults, fins al punt que les pàgines de *La Renaixença* i de *La Veu de Catalunya* es van convertir en el camp de batalla des d'on els bàndols enfrontats es llançaven impropèris.

L'última assemblea a la qual van prendre part conjuntament ambdós sectors de la Unió Catalanista fou celebrada a Terrassa. El fet que aquesta Assemblea de Terrassa fos l'últim acte de Cambó com a membre de la Unió Catalanista és força significatiu. Molts membres del sector evolucionista ja l'any 1900 tenien consciència que la cosa no rutllava. Si seguíssim la trajectòria política de la majoria d'ells veuríem que pràcticament tots acabaran anant a parar a la Lliga.

Pràcticament en el mateix moment, els partidaris de la participació política varen aconseguir un gran èxit amb la candidatura dels quatre presidents a Barcelona, d'entre els quals destacà la figura del Doctor Robert, l'home que donà consistència electoral a aquest primer catalanisme polític.

Francesc Cambó a l'Associació Nacionalista de Terrassa, el 1920. (Foto Lluís Ventalló, Arxiu Tobella)

A Terrassa, el 25 de desembre de 1891, seguint una tradició política local molt arrelada, es creà un nou cafè-polític en els baixos de l'Institut Industrial, anomenat Cafè Català i que aviat es va convertir en la nova seu de l'agrupació regionalista.

Des d'aquest Cafè Català, anomenat també «*del bròquil*», es va impulsar la Renaixença del catalanisme terrassenc. S'hi celebrà un míting presidit per J.B. Galí, amb la col·laboració de Folguera i Cambó -fou el primer cop que Cambó va venir a Terrassa. Mig any més tard varen tenir lloc els fets del míting de Lleida i, de llavors ençà, ja no varen col·laborar junts mai més. L'any 1901 el nou local dels regionalistes es va establir al carrer de la Quadra (actualment carrer de Sant Antoni, núm. 64). Aquest mateix any es va fer amb la presidència del catalanisme terrassenc un home important de la cultura local, Francesc Pi de la Serra.

Terrassa, juntament amb Mataró i Igualada -aquesta última amb menor grau-, eren les ciutats industrials on el catalanisme hi tenia menys pes. La celebració de l'Assamblea de la Unió Catalanista a la nostra ciutat, tal i com havia passat en d'altres localitats, amb prop de mil representants -teòricament-, hauria d'haver estat un revulsiu en el catalanisme local. El 26 i 27 de maig de 1901 el Teatre Principal fou l'escenari de l'Assamblea de la Unió Catalanista, la més nombrosa de les celebrades fins al moment. De fet però, no ens hem de deixar enganyar per les xifres; la majoria dels assistents hi van anar més per xafarderia que no pas per conviccions o interessos polítics. Van assistir-hi sobretot intel·lectuals, advocats, propietaris, comerciants i fabricants. Les estadístiques són les següents:

un 38% de professions liberals, un 30% de propietaris, un 13% de comerciants i un 9% de fabricants. La discussió se centrava en les dues posicions; la que donava suport a la participació política activa i la que considerava que el catalanisme havia d'anar per altres camins, al marge de la política. Dit d'una altra manera; els qui seguien les directrius del grup de *La Veu de Catalunya* o els qui estaven d'acord amb els postulats del grup de *La Renaixença*. L'Assamblea, malgrat tot, va ser molt poc polèmica i es va arribar a una solució de compromís que no va servir de res, ja que no va impedir que els enfrontaments entre ambdós grups continuessin.

Tal i com havia assenyalat anteriorment, l'Assamblea de Terrassa fou, doncs, la separació definitiva entre els dos grups que havien constituït fins llavors la Unió Catalanista. Quin ressò va tenir aquesta celebració de l'Assamblea a nivell local? Sens dubte hi tingué una transcendència rellevant, donat que va servir per dinamitzar l'Aggrupació Regionalista, que va acabar tenint 160 afiliats. Puntualitzem, però: si va mantenir aquests afiliats no va ser pas perquè tinguessin una vocació política, sinó perquè van fundar una Coral excepcional, que juntament amb d'altres activitats culturals van gaudir de cert prestigi. I què en van dir els diaris locals de l'època? L'*Egara*, portaveu oficial del catalanisme, òbviament va felicitar l'èxit de l'Assamblea, i comenten el fet que dos dies abans de la celebració d'aquesta van aparèixer per tota la ciutat uns pasquins en els quals hi figurava «*Viva España*», obra dels republicans, els més preocupats pel catalanisme. Això va permetre dir als catalanistes que ells també cridaven «*Viva España*», i que ells, a més, es posaven a treballar per tal que això fos

una realitat, ben al contrari d'aquells que no hi feien res. Al cap de pocs dies, en un banquet ofert per tots els alcaldes de la comarca al diputat Alfons Sala, li van regalar un llibre -del qual se'n desconeix el parador- en el qual es donava compte de la seva actuació. Sala es va carregar l'Assemblea de la Unió Catalanista. Va ser un dels moments en què es deuria generar més tensió, tot i que no van provocar ni cartes ni articles en la premsa entre els catalanistes i Sala. Aquest va dir que era una Assemblea de radicals en la qual hi havia massa odis i massa intransigència.

La Comarca, diari de Ventalló, no va mostrar massa entusiasme envers l'Assemblea. Es mostrà més partidari dels ortodoxos que no pas del grup politicista de la Unió. *La Comarca* va destacar sobretot l'incident entre alguns assembleistes i el cap del Partit Conservador, a qui casualment van trobar a l'estació de les Planes. El fet originà una llarga polèmica entre catalanistes i conservadors.

Els qui es van mostrar més crítics amb l'Assemblea de la Unió Catalanista de Terrassa foren els republicans d'*El Espejo*. Segons ells, la ciutat no s'havia fet seva aquella assemblea. He de dir que mai no he arribat a saber quina de les últimes coalicions republicanes l'havien constituït, ja que fins i tot, dins de l'enrenou enorme que hi havia entre el republicanisme terrassenc, hi havia hagut alguns ex-federals. En un article en català -fet poc habitual, tot sigui dit de passada-, crítiquen duríssimament l'Assemblea i el catalanisme per egoista, i alhora el titllen d'exagerat. Però no deixa de ser sorprenent que després d'aquestes invectives apareixi a *El Espejo* una crònica excepcional, l'única

seriosa de tota la premsa local, sobre el desenvolupament de totes les sessions de l'Assemblea de la Unió Catalanista.

Finalment, els catalanistes terrassencs que varen voler aprofitar aquest esdeveniment varen treure dos números d'un diari que serà important en la Terrassa d'inicis de segle, *La Sembra*. Fou un diari de propaganda catalanista que «*explica lo que volem els catalanistes*» i que va aparèixer en motiu de la celebració de l'Assemblea. El primer número és un compendi de preguntes i respostes -en estil didàctico-catequètic- per divulgar les idees catalanistes entre els terrassencs. El segon número tingué ja una orientació plenament cultural, dedicat a figures com Vancells, dels Sants metges i Ruskin. El primer número provava l'excepcionalitat política del catalanisme terrassenc; el segon, la seva veritable vocació durant molts anys.

NOTES

- 1.- Els membres fundadors de l'Agrupació Regionalista foren J.B. Galf, Josep Arch, Soler i Palet, Jaume Ballbè i Pere Autonell.
- 2.- Aquestes xifres són les que facilita Ragón en el seu estudi.
- 3.- En aquell moment la representació a les Corts era fonamental. El diputat de les Corts era considerat el càrrec més important de la ciutat, molt més que no pas l'alcaldia. Cal tenir en compte que els ajuntaments, tradicionalment, han tingut una importància menor de la que han gaudit posteriorment.
- 4.- Josep Ventalló i Vintró era alhora metge i historiador. La seva trajectòria política s'inicià dins d'unes actituds força catalanistes i acabà derivant cap a posicions més conservadores, fet que el portà a militar dins del partit conservador de la ciutat.